

MODERN FUTBOLUN TARİHİ**Abdullah CENİKLİ¹****Mehmet DALKILIÇ²****Ercüment YİĞİT³****Veysel BOZKURT⁴****ÖZET**

Futbol, günümüzde dünyanın hemen her yerinde en popüler spor dalıdır. Futbol, modernleşmeden önce geleneksel olarak, pek çok yerde, farklı anlamlar yüklenerek ve farklı kurallar aracılığıyla oynanmıştır. 19. yüzyılda futbol İngiltere'deki okullarda ortak kurallarla şekillenmiş ve böylece modern futbolun temelleri atılmıştır. Modern futbol ise kapitalizm ile kısa süre içerisinde amatör niteliğini kaybedip profesyonelleşmiştir. Futbolun 19. yüzyılda Sanayi Devrimi sürecinde profesyonelleşmesi bir tesadüf değildir. Futbol, kapitalizmden yoğun biçimde etkilenmiştir. Modern futbolun ilk yıllarında futbolun parayla ilişkisi sınırlıdır. Ancak 1974 yılında FIFA Başkanı'nın değişmesiyle futbolun ticarileşmesi hızlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru neoliberal politikaların hakim olması ve bunun futbola yansması nedeniyle futbol, daha farklı bir düzeyde ticarileşmiş ve ilk yıllarla karşılaştırılamayacak ölçüde parayla yakınlaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Futbolun Gelişimi, Sosyalleşme.

MODERN HISTORY OF FOOTBALL**ABSTRACT**

Football is currently the most popular sport in the world. Before modernization, football was culturally played with different rules in many different places and attributed different meanings in different cultures. The current rules of many football codes were formulated at the schools of England in 19th century. These rules became foundation of modern football. During capitalism, modern and amateur football quickly transitioned to professional football. The professionalization of football during the industrial revolution of 19th century was not a coincidence. Football was heavily affected by capitalism. The relationship between the commercialized football and money was limited in the early years of modern football. However, the commercialization of football gained momentum after the change of FIFA president in 1974. Towards the end of the 19th century, due to Neoliberalism and its influence, the

¹ Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, m.dalkilic@hotmail.com

³ Öğrt.,MEB

⁴ Dr., İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

commercialization of football reached a different level, the relationship between football and money became more intimate.

Keywords: Football, Football Development, Socialization.

GİRİŞ

Günümüzde futbol, büyük bir popülerliğe sahip olmasına rağmen, belirli dönemlere kadar bilimsel ve kültürel çalışmalar arasında kendine çok fazla yer bulamamıştır. Futbol, yararsız bir uğraş olduğu gerekçesiyle akademik ve entellektüel çevre tarafından küçümsenmiştir. Siyaset ve ekonomi gibi ağır konulara eğilen veya duyguları estetik yaratacılıkla anlatan birinin ilgilenmemesi gereken bir konu olarak görülmüştür. Futbolun incelenmesinin bilimsel bir yönünün olmayacağı düşüncesi, ilgisizliğin nedeni gibi görünse de futbolun medyatik ve popüler düzeyde ele alınış biçiminin de bu akademik çevrelerin futbola mesafeli durmasında etkisi vardır.

Futbol, dünyaya hızlı bir biçimde yayılmış ve hemen her coğrafyada benimsenmiştir. Futbolun yayıldığı coğrafyalarda tüm sınıflar tarafından sevilmesi, futbolun yer aldığı toplumun kültürünü yansıtmayı sağlamaktadır. Futbola yüklenen anlam Güney Amerika'da, Afrika'da, veya Avustralya'da farklı farklıdır. Bu nedenle futbol, özellikle modern kültürün incelenmesinde önemli bir veri sunmaktadır. Öte yandan futbolun gelişimi ekonomi ve siyaset ile içiçedir. Örneğin futbol, 19. yüzyılda Sanayi Devrimi sonucunda modernleşmiş, iki dünya savaşı arasında siyasileşmiş ve 1980 sonrası neoliberal politikalarla büyük ölçüde ticarileşmiştir. Futbola akademik çevrenin ilgisi de 1980'li yıllarda artan şiddet ve holiganizm olayları sonucunda artmıştır. Ve hemen peşinden neoliberal ekonomi politikalarının futbolu etkilemesiyle futbol çoğunlukla ticari boyutuyla akademik çevre tarafından ele alınmıştır. Futbol dünyaya hızlı yayılmış paranın etkisi altına çabuk girmiştir. Bundan dolayı birleştiricilik özelliğinden uzaklaşarak kutuplaşmalara neden olmuştur. Futbolun birleştirici gücü vurgulanarak barış, dostluk içinde oynanması geleceğe bırakılacak miras açısından çok önemlidir. Futbolun fair play doğrultusunda yaygınlaşması ve terörizm'den uzak olması sağlanmalıdır

1. MODERN FUTBOLUN TARİHİ

1.1. Modern Futbolun Doğuşu

Ayak ile oynanan top oyunları, çok eskilere -milattan öncesine- dayanmaktadır. Günümüz futboluna benzer yönler taşıyan ilk ayak oyununun ise ne zaman oynanmaya başlandığına dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak, pek çok teknolojik ve sosyal gelişmeye öncülük eden Çin'de milattan öncelerde oynanan 'cuju' adlı oyun, bazı kaynaklarca en eski futbol benzeri oyun olarak belirtilmektedir (Goldblatt, 2008).

Toplumların birbirleriyle etkileşiminin oldukça sınırlı olduğu dönemlerde ayak oyunlarının da birbirlerine ileri derecede benzemesi düşünülemez. Bu nedenle ortak kurallara dayanmayan bu ayak oyunları, farklı coğrafyalarda farklı biçimlerde, farklı anlamlar

yüklenerek, farklı adlandırmalar ile oynanmıştır. Örneğin Çin'de oyunun adı 'cuju' iken ayak topunun bazı farklı formları Japonya'da 'kameri', Avustralya'da 'Marn Grook', Roma'da 'Harpastum', Normandiya'da 'La Soule', Floransa'da 'Calcio' adı ile bilinir (Aktükün, 2010).

Bir okul yöneticisi olan Thomas Arnold'ın fikriyle Public Schools'daki öğrencilerin ilişkilerini düzenlemek, birlikte hareket etmelerini sağlamak, şiddete eğilimli tavırlarını azaltmak, öğrencileri disipline etmek için ayaktopu okul yöneticileri tarafından teşvik edilmeye başlanmıştır. Futbolun ve diğer oyunların, öğrencilerin aşırı enerjisini azaltacağı ve cinsel isteklerin kontrolünde işe yarayacağı düşünülmüştür (Goldblatt, 2008).

Bu dönemde özellikle de Hristiyan grup çevresinde fiziksel sağlığın ve ruhsal sağlığın birbirleriyle ilişkili olduğunun düşünülmesinin ki bu 'Muscular Christianity' teriminin de içeriğindedir ve 'Victorian' kültüre de aittir ve birlikte hareket edip grup ruhunun kazanılmasının değerli görülmesi de okullarda oyunlara ve beden terbiyesine önem verilmesine neden olmuştur. Böylece gençler kitapların kendilerine öğretemeyeceği cesaret kazanmayı, dayanıklı olmayı, iradeli olmayı, adil olmayı, onurlu olmayı, başkasını kıskanmamayı, karşılıklı fedakarlık yapmayı spor sayesinde özümseyecektir.

1.2. Football Association'ın Kuruluşu ve Örgütlenme

26 Ekim 1863'te Londra'da bazı okulların katılımıyla Football Association (FA) adı altında bir federasyon kurulmuştur (FA günümüzde İngiltere futbolunun yönetim birimidir, yani İngiltere'nin Futbol Federasyonudur ve en eski ulusal federasyon olma özelliğine sahiptir). Federasyonun kurulması sürecinde yapılan toplantılarda kuralların belirlenmesinde karşı görüşler çıkmıştır. Daha çok topun elle oynanmasıyla ilgili oluşan farklı fikirler nedeniyle futbol ve rugby futbolu birbirinden açıkça ayrılmıştır (Wahl, 2005). 1863'te FA'nin kuruluşundan sonra gerçekleştirilen toplantılarda kurallar resmiyete dökülmüş ve geniş kapsamda uzlaşma sağlanmıştır. FA Cup ilk yıllarında İngiltere'nin güneyindeki aristokrat üniversite takımlarının hakimiyetindedir. 1882'deki FA Cup Finali'ne ulaşmayı başaran Blackburn Rovers bu alışkanlığı bozmuştur. Çünkü Blackburn Rovers çoğu kulüpten farklı olarak İngiltere'nin kuzeyinden gelen bir takımdır ve işçi sınıfından gelen oyuncularından oluşmuştur. Blackburn Rovers'ın bu başarısı futbolun sadece aristokrat okullarda değil kuzeyde ve işçi sınıfında da yayılabildiğinin bir göstergesidir. Yani amatör-varlıklı oyuncularından oluşan futbol artık değişmeye başlamıştır (Goldblatt, 2008).

İlk FA Cup'ın düzenlenmesinden sonra zamanla kulüplerin bu turnuvaya olan ilgisi artmıştır. Bu zaman sürecinde yeni kulüpler de kurulmuştur. 1880'lerin sonlarında FA Cup'a katılan takım sayısı 100'ün üzerindedir. Kupanın olumsuz bir yönü, ilk turlarda elenecek takımların neredeyse 1 yılı maç yapmadan geçirecek olmasıdır. Bu, hem oyuncular için hem de taraftarlar için çok uzun bir süredir. Bu nedenle 1888 yılında lig formatında bir turnuva düzenlenmesi fikri ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine 1888 yılında İngiltere Futbol Ligi (English Football League), 1890 yılında da İskoçya Futbol Ligi (Scottish Football League) kurulmuştur (<http://www.scottishfootballleague.com/>, 11.04.2012). Bu sistemle lige katılan takımlar mağlup olsalar da bir futbol yılı boyunca birçok maç oynayabilecektir. Ayrıca bu sistem, futbolcuların bu oyuna

daha çok vakit ayırmalarına ve futbolculuğun daha hızlı profesyonelleşmesine de sebep olacaktır.

1.3. Futbolda Amatörlük, Profesyonellik ve İşçiFutbolu

Futbolda profesyonelliğe resmi olarak geçilmeden önce de bazı oyuncuların futboldan para kazandığı bilinmektedir. Bunun ilk kez ne zaman gerçekleştiğini tespit etmek pek mümkün değil; çünkü bu dönemde futbolculara para verilmesi yasal olmadığından futbolculara ödemeler gizli şekilde yapılmıştır (Goldblatt, 2008). Peki futbolculara para ödeme fikri neden ve nasıl oluşmuştur? Aslında FA başından beri futbolda profesyonelliğe karşıdır ve oyunculara para verilmesini yasaklamıştır. FA/Soylu kesime göre futbola paranın girmesi hem oyunun ahlakını bozacaktır hem de oyunun soylu/varlıklı kesimden köylülerin veya çalışan alt sınıfların eline geçmesine neden olacaktır. Ancak özellikle Kuzey İngiltere'de ve İskoçya'da bu durum farklıdır. Bu bölgelerdeki bazı kulüpler sanayicilerin ve küçük burjuvanın kontrolindedir (Giulianotti, 2000). İşçi sınıfının yaşadığı bölgelerdeki bu kulüpler, işçilerin çalışmalarının yanında futbol da oynayabilmeleri için işçilerin maddi kayıp yaşamayıp futbol oynamalarını sağlamak adına profesyonelliğe geçilmesini isterler; bunun yanında kulüpler arasında artan rekabet ve artan taraftar sayıları da futbolculara ücret ödeme dürtüsünün nedenlerindedir (Goldblatt, 2008). Böylece bu dönemde ekonomide geçerli olan rasyonalizasyon, futbolu da etkilemeye başlamıştır (Giulianotti, 2000). İşçi sınıfının da futbola katılımıyla futbol dönemin en popüler oyunlarından/etkinliklerinden biri haline gelmiştir. İngiltere'de seyirci sayısı 1888'de ortalama 4.600 iken 1895'te 7.900'e, on yıl sonra 13.200'e, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de 23.100'e yükselmiştir (Giulianotti, 2000). Önemli futbol karşılaşmaları ise çok daha büyük seyirci kitleleri önünde oynanmıştır. 1882'deki ilk FA Cup Finali'nde yaklaşık 2.000 seyirci varken, 1888 Finalinde 17.000, 1913 Finalinde 120.000 seyirci vardır (Goldblatt, 2008). Bu popülerleşme etkisini kulüp ve futbolcu sayısı boyutunda da göstermiştir. '1905'te FA'ya bağlı on bin kulüp ve 1910'da da FA'ya kayıtlı 300.000 lisanslı amatör oyuncu vardır (Wahl, 2005). Profesyonellik zamanla pazar kurallarına boyun eğmiş ve transferler ücret sınırı kuralı olmasına rağmen sınırları aşmıştır (Wahl, 2005).

1907'de en yüksek ücretin 350 sterlini aşmamasına rağmen, o zamana kadar verilmiş en yüksek transfer ücreti olan 1.000 sterlin karşılığında Alf Common, Sunderland'dan Middlesbrough'ya transfer olmuştur. FA, oyuncu maaşlarının kontrolden çıkmaması için 1901 yılında 4 sterlin maaş sınırı kuralı getirirse de kulüpler aykırı yollarla futbolculara daha fazla para ödemeye devam etmiştir (Giulianotti, 2000). AFA' da yer alan en popüler kulüplerden biri Corinthians FC'dir. 1882'de kurulan kulüp, amatörlük değerlerini korumaya çalışmış ve FA Cup gibi profesyonel turnuvalarda oynamayı reddetmiştir. Kulüp, amatör kalmasına rağmen, sportif alanda da bazı başarılar elde edebilmiştir. Kulüp, Blackburn Rovers gibi güçlü bir profesyonel takımı yenmiş ve 1894/1895 yıllarında kimi maçlarda İngiltere Ulusal Takımına en çok oyuncu gönderen takım olmuştur. Öte yandan Corinthians FC, Güney Afrika, Brezilya, Avustralya ve Avrupa'ya yaptığı turlar sonucunda daha geniş kitleler tarafından ilgi görmüştür (Goldblatt, 2008).

1.4. Futbolun İngiltere'den Dünyaya Yayılışı

Modern futbolun yaratıcısı olan İngiltere, ondokuzuncu yüzyılda dünyanın en modern ve gelişmiş ülkesidir. İngiltere'nin ekonomik üstünlüğü ve ekonomi politikaları bu dönemde futbolun dünyaya yayılmasına aracılık etmiştir. İngiltere'nin ondokuzuncu yüzyıldaki yayılcı politikası dünyanın pek çok yerine İngilizlerin sermaye akıtması ve bu yerlere yatırımlarda bulunması anlamına gelmektedir. Bu nedenle ilgili ülkelere çeşitli mesleklerden İngilizler göç etmiştir; mühendisler, teknisyenler, işçiler, iş adamları. Ancak bu göçün tek sebebi ekonomik değildir. Pek çok İngiliz öğrenci ülke dışındaki okullarda eğitim görmüştür veya politik sebeplerle pek çok İngiliz askeri de diğer ülkelere gitmiştir. İşte ekonomik sebepler başta olmak üzere bu insanlar dünyanın her yerine futbolu da götürmüştür.

Futbolun hızla yayılması sonucunda Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce Avrupa'da yaklaşık 25 ülke kendi futbol federasyonunu kurmuştur. Futbolun doğduğu yer olan Ada ülkeleri dışında ilk federasyon ,Danimarka'da 1889 yılında kurulurken; 1908 yılına kadar hemen her Orta ve Kuzey Avrupa ülkesi kendi futbol federasyonuna sahip olmuştur. Bu bölgelerde futbolcu ve kulüp sayısı, bu hızlı yayılmaya paralel şekilde artmıştır. Örneğin Belçika'da 1898'de 21, 1906'da 61, 1910'da 120, 1940'da 1600; İsviçre'de 1900'de 20, 1917'de 114 kulüp vardır (Wahl, 2005).

Avrupa Kıtası dışında -özellikle Amerika kıtasında- futbol, Birinci Dünya Savaşı öncesi çoğu ülkede resmileşmiştir. Ancak Asya'da ve özellikle de Afrika'da ülke federasyonları, Avrupa ve Amerika'ya göre çok daha geç kurulmuştur. Afrika ülkelerinin futbolda kurumlaşması çoğunlukla İkinci Dünya Savaşı Sonrasında gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Bazı Futbol Federasyonlarının Kuruluş Yılları

Yıl	Avrupa	Amerika	Asya	Afrika	Okyanusya
1863	İngiltere				
1873	İskoçya				
1876	Galler				
1880	K. İrlanda				
Yıl	Avrupa	Amerika	Asya	Afrika	Okyanusya
1889	Danimarka, Hollanda				
1891					Yeni Zelanda

1892			Singapur		
1893		Arjantin			
1895	Belçika,				
1898	İtalya				
1900	Almanya	Uruguay			
1901	Macaristan				
1902	Norveç				
1904	Avusturya,				
1907	Finlandiya		Filipinler		
1909	Romanya				
1912	Rusya	Kanada			
1913	İspanya	ABD			
1914	Portekiz	Brezilya			
1919	Fransa			Demokratik Kongo	
1920			İran		
1921	İrlanda Cumhuriyeti	Kosta Rika	Japonya	Mısır	
1923	Türkiye				
1924		Küba	Çin		
1926	Yunanistan				
1927		Meksika			

Kaynak: <http://www.fifa.com/>

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'daki kulüpler uluslararası karşılaşmalar oynamaya başlamışlardır. Ancak bu karşılaşmalar henüz bir merkezi örgüt altında oynanmamıştır; birer dostluk maçı şeklindedir. Ayrıca İngiltere'de ilk yıllarda olduğu gibi futbol, Avrupa'da da çoğunlukla varlıklı ve eğitilmiş kişilerin oyunu olarak kabul edilmiştir. Yine benzer şekilde Avrupa Kıtası'nda oyun amatör olarak oynanmaya başlanmış ve İngiltere'ye göre profesyonelleşme çok daha geç başlamıştır. Futbol, henüz ticarileşmediği ve siyasileşmediği için amatör ruhu yansıtacak şekilde şenlikli ve konuksever bir ortamda oynanmıştır (Wahl, 2005).

1.5. İlk Uluslararası Futbol Karşılaşmaları ve FIFA'nın Gelişimi

İlk uluslararası futbol karşılaşması 1872 yılında İngiltere ve İskoçya arasında oynanmıştır. İlerleyen yıllarda futbolun Ada'da yayılmasıyla beraber Galler, 1876 yılında; İrlanda ise 1882 yılında ilk ulusal karşılaşmalarına çıkmıştır. Yine 1882 yılında İngiltere, İrlanda, İskoçya ve Galler futbol federasyonları, International Association Football Board (IAFB) adıyla bir futbol birliği kurmuşlardır. Bu futbol birliğinin amacı, futbolun gelişimine paralel olarak oyun için yeni kurallar koymaktır. IAFB, kısa süre içinde hem kuralların uygulamaya geçirilmesi hem de birliğe katılan ulusların takımları arasında futbol karşılaşmaları oynanması için bir turnuva düzenlemiştir. Home Championship adıyla bilinen bu turnuva, dünyanın ilk uluslararası futbol turnuvasıdır. Öte yandan İngiltere, İrlanda, İskoçya ve Galler takımları arasında oynanan bu turnuva zamanla büyük bir kitlenin ilgisini çekmiştir (Goldblatt, 2008).

FIFA'nın kabul ettiği ilk kuralların bazıları ise şunlardır:

Kulüpler ve oyuncular yalnızca bir ulusal federasyon için oynayabilir.

Karşılaşmalar resmi oyun kurallarına göre oynanacaktır.

Her ulusal federasyon yıllık 50 Fransız Frank'ı ödemek zorundadır.

1904'te Almanya; 1905'te İngiltere FIFA'ya katılmıştır. 1909 yılına kadar FIFA'nın üyeleri yalnızca Avrupa federasyonlarından oluşmuştur. Kıta dışından ilk katılım 1909'da Güney Afrika tarafından gerçekleştirilmiştir. Güney Amerika Kıtası'ndan Arjantin ve Şili 1912'de, Kuzey Amerika'dan ABD ve Kanada 1913'te FIFA'ya katılmıştır. 1914 yılına gelindiğinde ise üye sayısı 24'e ulaşmıştır (Boniface, 2007). Futbol karşılaşmalarına olan ilgi 1924 Paris Olimpiyatları ve 1928 Amsterdam Olimpiyatları'nda da sürmüştür. Paris Olimpiyatları'nda futbol karşılaşmalarına yaklaşık 300.000 kişi katılmıştır. Final maçı 60.000 kişi tarafından izlenmiş ve 10.000 kişi de biten biletler nedeniyle dışarıda kalmıştır. Amsterdam Olimpiyatları'nda final karşılaşmasına ayrılan 40.000 bilete tüm Avrupa'dan yaklaşık 250.000 talep olmuştur.

FIFA, ilk yıllardan beri Olimpiyatlardan bağımsız bir dünya futbol şampiyonası düzenlemek isterken; Savaş sonrası düzenlenen Olimpiyatlarda futbola gösterilen ilgi, bu isteği eyleme dönüştürmek için FIFA'ya cesaret vermiştir. Görüşmeler sonucunda 1928 yılında FIFA, Dünya Kupası'nı organize etmeye karar vermiştir. Yine alınan kararla Kupa'nın 4 yılda bir düzenlenmesi hedeflenmiştir. Organizasyonda yer alacak oyuncular için amatörlük ve profesyonellik şartı aranmamış ve böylece turnuva daha büyük kitlelere seslenebilmiştir (<http://www.fifa.com>).

1930 yılında Uruguay'da oynanan ilk Dünya Kupası'na 16 takım katılmıştır. 1934 yılında İtalya'da oynanan İkinci Dünya Kupası'na 16 ülke katılmıştır. Amerika ve Avrupa

kıtaları dışından yalnızca 1 katılım vardır. 1938 Fransa Dünya Kupası'na 15 ülke katılmıştır. Amerika ve Avrupa kıtası dışından yine 1 katılım vardır: Final maçında ev sahibi takım yer almamasına rağmen, final maçı 45.000 kişi tarafından izlenmiştir. Bu turnuvanın ardından İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1950 yılına kadar Dünya Kupası oynanamamıştır.

1.6. Birinci Dünya Savaşı Sonrası Futbolun Politikleşmesi

Birinci Dünya Savaşı sürecinde futbol etkinlikleri durma noktasına gelse de savaş futbolun popülerleşmesine katkıda bulunmuştur. Pek çok futbolcunun savaşa katılması, cephede diğer askerlerin oyunu öğrenmesini sağlamıştır. Askerler yaratıcılığı, yoldaşlığı, grup ruhunu öne çıkaran futbola hevesle sarılmışlardır (Aktükün, 2010). Futbolu savaş sırasında öğrenen ve cepheden dönebilen askerler yaşadıkları yerlere futbolu da götürmüşlerdir.

1938 Dünya Kupası İtalya'da oynanmasa da Mussolini yine de bu futbol gösterisini bir ülkenin gururu olarak algılamıştır. 1934'te olduğu gibi kupayı yine İtalya kazanmıştır; ancak İtalya bu defa Fransa topraklarında zafer elde etmiştir. Final maçından önce ise Mussolini'nin, futbolculara 'ya galibiyet ya ölüm' dediği söylenmiştir ve galip gelen İtalya oyuncuları Mussolini'nin karşısına askeri üniformalarıyla çıkmışlardır (Boniface, 2007). Savaş sonrası dönemdeki milliyetçilik ve ırkçılık sadece Avrupa'ya özgü değildir. Örneğin 1921'de oynanan Amerika Kupası ile ilgili olarak Brezilya Başkanı Epitacio Pessoa, ülkenin prestiji söz konusu olduğundan, şampiyonaya koyu tenli hiçbir futbolcunun gönderilmemesini emretmiştir (Galeano, 2008). O dönemde Brezilya futbolunda zenci olarak oynamak imkansız, melez olarak oynamak ise çok zordur; uzun vadede ise Brezilya futbolu bu ırkçılıktan kurtulmuştur.

1.7. 1974 Sonrası FIFA ve Futbolun Ticarileşmesi

Alan Tomlinson'a göre 1904 yılında kurulan FIFA, 1974 yılına kadar sahip olduğu altı başkan tarafından çoğunlukla amatör değerlere önem verilerek yönetilmiştir (Tomlinson, 2000). 1974 yılında başlayan Joao Havelange dönemi ise Tomlinson gibi pek çok kişinin vurguladığı gibi futbolda ticarileşmenin ön plana çıktığı bir dönemdir (Goldblatt, 2008). FIFA'nın da yeni ve farklı bir dönem olarak ifade ettiği Havelange dönemi, futbolun ticarileşmesinin yanında FIFA üyelerinin ve futbol organizasyonlarının artışıyla da futbolun küreselleşmesi açısından önemli bir süreçtir (<http://www.fifa.com/>).

Tablo 2: FIFA Başkanları

Başkan	Ülke	Yıl
Robert Guerin	Fransa	1904-1906
Daniel Woolfall	Britanya	1906-1918
Jules Rimet	Fransa	1921-1954
Rudolphe Seeldrayers	Belçika	1954-1955
Arthur Drewry	Britanya	1956-1961

Stanley Rous	Britanya	1961-1974
Joao Havelange	Brezilya	1974-1998
Sepp Blatter	İsviçre	1998-2015
Issa Hayatou	Kamerun	2015-2016
Gianni Infantino	İtalya/İsviçre	2016- Devam ediyor

Kaynak:(Çevrimiçi)https://tr.wikipedia.org/wiki/FIFA_ba%C5%9Fkanlar%C4%B1_listesi,

8.02.2017 saat 21:45

Yedinci FIFA Başkanı olan Joao Havelange'ın yönetiminde FIFA üyesi ülkelerin sayısı hızla artmıştır. Grenada, Belize, San Marino, Faroe Adaları, Solomon Adaları, Vanuatu, Tahiti gibi küçük ülkeler bu süreçte FIFA'ya katılmıştır. Buna paralellik gösterecek şekilde 1982 İspanya Dünya Kupası'nda takım sayısı 24'e, 1998 Fransa Dünya Kupası'nda ise 32' ye çıkartılmıştır (Goldblatt, 2008). Öte yandan Havelange öncesi yalnızca Dünya Kupası'nı organize eden FIFA bu dönemde toplam 11 futbol organizasyonunu yürütmeye başlamıştır (Tomlinson, 2000). FIFA'nın ticari hamleleri Dünya Kupası ile sınırlı kalmamıştır. FIFA, yeni düzenlemeye başladığı gençler ve bayanlar şampiyonalarını da sponsorlar aracılığıyla yürütmüştür (Akşar, 2006)

Havelange'ın kendisinin de ifade ettiği şekilde ticarileştirmeye çalıştığı futbol, yıllık yaklaşık olarak 225 milyar dolarlık bir ciroya ulaşmıştır (Galeano, 2008)Bu rakam ilgili dönemde General Motors'ın cirosunun bir buçuk katından fazladır. Yine bu dönemde FIFA, 4 milyar dolardan fazla gelire sahip olmuştur (Tomlinson, 2000). Rakamların da işaret ettiği üzere Havelange dönemi futbolun yoğun biçimde ticarileştiği bir süreç olmuştur. Ancak Havelange'ın futbolu bu ölçülerde ticarileştirmesi, FIFA'nın yönetim biçimiyle birleşince futbol dünyası bu dönemde yolsuzluk ve rüşvet iddialarıyla sıkça tartışılmıştır.

1.8. 20. Yüzyılın Sonunda Stadyum Faciaları ve Bosman Kararları

Yirminci yüzyılın son yıllarında Soğuk Savaş'ın bitmesi ve ardından neoliberal politikaların yaygınlaşması, 1974 yılından itibaren yoğun bir biçimde gelen ticarileşme sürecini daha da hızlandırmıştır. Taylor Raporu tribünlerde büyük değişikliklere yol açarken dönemin futbolu etkileyen ikinci gelişmesi ise Bosman Kararları'dır; '15 Aralık 1995'te AT (Avrupa Topluluğu) Adalet Mahkemesi iki ilkenin belirlendiği bir karar almıştır: Bir yanda, ister amatör ister profesyonel olsun sporculara AT Anlaşmasınının 39. maddesinde öngörülen işçilerin serbest dolaşım ilkesinin uygulanması (ve dolayısıyla kontratın bitiminde transfer tazminatlarının kaldırılması); öte yanda, bir takımda oynayan AB vatandaşı oyuncu sayısına sınır getirilmemesi milliyet kotalarının uygulanmaması (Boniface, 2007). Bosman Kararları'ndan önce bir futbolcu kulübüyle sözleşmesi bitmesine rağmen, farklı bir kulüple sözleşme imzalama hakkına sahip değildir. Futbolcunun farklı bir kulübe geçmesi için ilgili kulübün futbolcunun eski kulübüne bir transfer ücreti ödemesi gerekmektedir. Ancak getirilen yeni kurullarla sözleşmesi biten futbolcu istediği kulüple serbestçe anlaşma hakkı kazanmıştır. Bosman Kararları sonuç olarak

bir çeşit 'spor köleliği'nin kaldırılması olarak da yorumlanmaktadır.

SONUÇ

Ondokuzuncu yüzyılda doğan modern futbolun günümüze gelene kadar geçirdiği evrimleşmeyi genel olarak üç bölümde inceleyebiliriz. Birincisi; oyunun geleneksel halk futbolundan çıkıp kapitalizm rasyonelliği altında kurallarla şekillendirilmesi ve futbol örgütlerinin (futbol federasyonları, FIFA, UEFA vb.) kurulması; yani oyunun 'sporlaşması'dır. İkincisi; Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı arasında oyunun özellikle Avrupa'da Mussolini örneğinde olduğu gibi siyasi bir güç gösterisi haline gelmesi; yani politikleşmesidir. Üçüncüsü ve en etkili ise futbolun kapitalizm paralelinde ticarileşmesidir. Bu dönemde yönetsel anlamda futbol aristokrat kesimin kontrolündedir. İngiltere Futbol Federasyonu zengin ve varlıklı kesim tarafından yönetilirken, amatör değerlere önem verilmiş ancak kimi zaman da bu amatör futbol varlıklı kesimle işçi sınıfı arasında bir değer koruma aracı ve ayrıcalık olarak algılanmıştır. Zamanla çalışma koşullarında yaşanan iyileştirmeler ve futbolun diğer sporlara göre daha masrafsız oluşu futbolun işçi sınıfı arasında hızla popülerleşmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda yeni bir işçi futbolu kültürü doğmuş ve pek çok kulüp kurulmuştur. Bu noktada bazı kulüp sahipleri olan sanayici kesimin futbol oynama karşılığında futbolculara ücret ödemeye razı olması sonucunda İngiltere Futbol Federasyonu'nun yasaklamasına rağmen el altından gizli ödemeler başlamıştır. Ancak bu ödemelerin oldukça yaygınlaşması ve kulüplerin baskısıyla ondokuzuncu yüzyıl sonlarına doğru İngiltere Futbol Federasyonu profesyonelliği yasal hale getirmiştir.

Sonuç olarak; futbol, diğer sporlar gibi özünde bir eğlence ve eğitim aracı olsa da gelişme sürecinde hemen her yönüyle ticarileşmiştir. Bu ticarileşme sonucunda futbol dünyası içinde eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. İşte bu noktada yüz milyonlarca insan tarafından sevilen futbol, kapitalizmin ve ticari motivasyonun insanın gündelik hayatına ait basit bir eğlenceyi bile, alınıp satılabilen, eşitsizliklere ve sömürüye neden olabilen bir nesneye dönüştürdüğü en yalın örneklerinden birini sunmaktadır. Para spor motivasyonunun önüne geçip, sporun erdemini arka plana atmamalıdır. Kulüpler arasında gelir eşitsizliğine sebep olmamalıdır. Futbolcular metalaştırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Argenti, Paul A., (1996), "Corporate Communication as a Discipline: Toward a Definition", Corporate Communication Quarterly, Vol:10.
- Akşar, Tuğrul, (2006), "Merih Kutlu: Futbol Ekonomisi", İstanbul, Literatür Yayıncılık.
- Aktükün, İlker, (2010), "Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları", Cogito, No:63: Dünya Gözüyle Futbol, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2010, s.8-26
- Boniface, Pascal: Futbol ve Küreselleşme, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul, NTV Yayınları, 2007
- Galeano, Eduardo: Gölgede ve Güneşte Futbol, Çev. Ertuğrul Önalp, M. Necati Kutlu, 4. bs., İstanbul, Can Yayınları, 2008
- Giulianotti, Richard: Football: A Sociology of the Global Game, Cambridge, Polity Press, 2000
- Goldblatt, David: Ball is Round: A Global History of Soccer, New York, Riverhead Books, 2008
- Tomlinson, Alan: "FIFA and the Men Who Made It", Soccer & Society, No:1:1: The Future of Football: Challenges for the Twenty-First Centu, London, Routledge, 2000, s.55-71
- Wahl, Alfred: Ayaktopu: Futbolun Öyküsü, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005
- Walsh, Adrian, Richard, Giulianotti: Ethics, Money and Sport: This Sporting Mammon, New York, Routledge, 2007
- "Champions League Distribution", (Çevrimiçi), <http://www.uefa.com>, 08.02.2017
- "Football Money League", (Çevrimiçi), <http://www.deloitte.com>, 08.02.2017
- "History of The World Transfer Record", (Çevrimiçi) <http://news.bbc.co.uk>, 08.02.2017